

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil **IQTISODIYOT** va **TARAQQIYOT**

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1000 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umriqov, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Djumaniyazov Maqsud Allazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasini dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor, Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan	
qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni	
rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlar.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabulova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing	
samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali	
foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrorov Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending	
to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlar.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ;	
Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmini barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni	
O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	
Turizmga innovatsion texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari.....	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari.....	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan.....	150
Cao Gang , PhD Candidate	

"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoira Azimovna , kafedra professori	
Mamlakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni	164
Ibragimov G'ayrat Ablaqulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umurov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlilikka ta'siri	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktam Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orqali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxona iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar	
va ular hisobining amaldagi holati	211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abdutarapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha	
usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalari kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari.....	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyyigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi	
va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli	
yo'nalishlari	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxona iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari.....	269
G'anibayev Ilxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni	
amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	284
M. Samiyeva , kafedra assistenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	
Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejment" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar.....	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	

Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитжонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi; Sindarov Fazliddin Kaxramonovich , kafedra assistenti	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики.....	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiylik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i. f. d., professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f. d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан.....	412
Кошанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MXXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinov , doktorant	
Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодикова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasurova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	456
Pardayev Ithomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna , PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна , PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna , iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат"	487
Туйчиев Комилжон Лазизович , доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности производства каракулеводческой продукции.....	493
Тулкин Хайтмуродович Фармонов , профессор; Нуриллаев Жамолiddin Ярашевич , докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi , PhD, kafedra dotsenti	

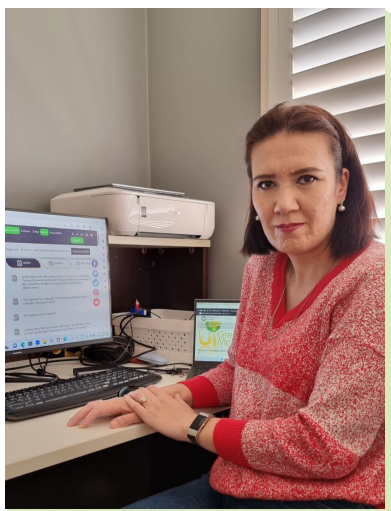
Инновационные методы энергосбережения как способ повышения конкурентоспособности предприятия	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна , к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna , i. f. n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi , kafedra dotsenti i. f. d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich , doktorant	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich , PhD; Akramov G'ayrat Otabek o'g'li , talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna , PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlarini	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich , kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich , PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruving baholash usullarini tahlili	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna , mustaqil tadqiqotchi	
Markaziy Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi	548
Shaymanova Nigora Yusupovna , doktorant	
Korxona investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li , doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari	559
Shavqiyev Erkin , i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich , kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich , i. f. n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi	576
S. Qulmatova , PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich , Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapparovich , PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'rni va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari	598
Usmonova Dilfuza Ilhomovna , kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли , научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish	608
Artikov Kurbonazar Amonovich , mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati	614
Asamxodjaeva Shoir Shukurullaevna , katta o'qituvchi	
Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyeva , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globalashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida)	661
Sayfulla Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	

Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari...	683
Shaniyazova Zamira Oralbayevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилола Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish	709
Isaqova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	
Korxonalar moliyaviy tahlilining ahamiyati	714
Karimov Eminjon Gapardjonovich , doktorant	
Рекреация как основа духовно-культурного возрождения нации и социально-экономического развития страны	716
Алимова Гузал Алишеровна , Доктор философии (PhD) по экономическим наукам	
Развитие тепличного плодовоовощеводства и создание в отрасли цепочки добавленной стоимости Республики Узбекистан.....	722
Дурманов Акмал Шаймарданович , PhD, доцент кафедры	
Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirishning innovatsion usullari.....	734
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li , DSc, mustaqil izlanuvchi	
Роль виртуальных банков в развития экономики Узбекистане.....	738
Каримов Нарбой Ганиевич , доктор экономических наук; Ниязметов Мансур Рустамович	
Xotin-qizlarni ish bilan ta'minlashga ko'maklashish imkoniyatlari	742
Xayitov Abdimannon Buxarovich , iqtisod fanlari nomzodi	
Maxsus iqtisodiy zonalar: mazmun-mohiyati, ulardagi investitsiya muhitini yaxshilash	748
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li , PhD, dotsent	
Современные тенденции формирования системы критериев рабочих мест в условиях экологизации экономики	754
Ходжаева Нодирахон Абдурашидовна , PhD, профессор	
Yangi O'zbekistonda xizmatlar sohasi – mamlakat taraqqiyotining drayveri	760
Yusupov Muxamadamin , kafedra dotsenti	
Oliy ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlarning zarurati	767
Anvar Bazarbayevich Gafurov , PhD (i.f.f.d)	
Kichik sanoat zonalaridagi korxonalar raqobatbardoshligini oshirish	774
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich , kafedra dotsenti v.b.	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	778
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Tibbiy sug'urtada innovatsiyalar va IT-texnologiyalarning qo'llanilishi	784
Xalikulova Gulzada Tadjimuratovna , PhD, kafedra dotsenti	
Improvement of Scientific Methodological Bases of Innovative Management of Higher Education Institutions.....	789
Gafurova Dilshoda , PhD	
Leveraging Public-Private Partnerships for Strategic Investment Financing.....	793
Yakubova Samira , PhD	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida banklarning o'rni.....	797
Adilova Zohida Ikromjonovna	
Turistik resurslarning salohiyatdan samarali foydalanishning nazariy asoslari	801
Alimardonova Zebuniso Mamarajabovna , mustaqil izlanuvchi	
Respublikamizda qimmatli qog'ozlar bozorini raqamlashtirishning o'ziga xos jihatlari.....	805
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich , kafedra dotsenti v.b.	
Исследование алюминиевого порошка как строительный материал	809
Шарипова Мадина Конгратбаевна , преподаватель	
Bank tizimi samaradorligini oshirishda chakana bank xizmatlarining o'rni.....	812
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich , PhD	
Lizing faoliyatini kreditlashda anderraytingdan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	818
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Milliy moliya bozorini rivojlantirish xususidagi ilmiy-nazariy qarashlar	824
Burxanov A. U. , i.f.d., professor, Muratov Amir Timur ug'li , talaba	
Iqtisodiyotda yashil innovatsiyalarni joriy etishni konseptual asoslari.....	829
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna , kafedra dotsenti	
Цифровизация страховых претензий является основным механизмом развития страховой отрасли.....	835
Узакова Камола Бехзодовна , ассистент кафедры	

O'zbekiston va MDH mamlakatlari soliq tizimining qiyosiy tahlili	839
Bobomurotova Manzura Panji qizi , mustaqil tadqiqotchi	
Soliq ma'muriyatchiligi tizimida samarali soliq nazoratini tashkil etish masalalari	845
Poyonov Bobir Bekmurod o'g'li, Bobomurotova Manzura Panji qizi , mustaqil tadqiqotchilar	
Banklarda aktivlar portfellarining zamonaviy holati	851
Murodova Mohigul Chori qizi , katta o'qituvchi	
Vaqtni boshqarish texnologiyasidan foydalangan holda talabalarining o'quv faoliyatida o'zini o'zi tashkil etishini rivojlantirish muammosini o'rganishning nazariy asoslari	855
Otajonova Maftuna Sultonmurodovna , tayanch doktorant	
Kredit-modul tizimida talabalarining mustaqil ishini rejalashtirish va tashkil qilish	859
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna , p. f. n.	
Erkin iqtisodiy hududlarga investitsiyalarni jalb etish innovatsion taraqqiyot omili sifatida	863
Sheraliyeva Saida Azatovna , katta o'qituvchi	
Paxta-to'qimachilik klasterlari mahsulotlari eksportini motivatsiyalash mexanizmi	868
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich , tayanch doktorant	
O'zbekiston Respublikasida soliq tavakkalchiligini boshqarishning hozirgi zamon muammolari	875
Abdusheerov Abdullo Baxtiyorovich , mustaqil izlanuvchi	
Modern Methods of Tax Control: Analysis, Problems and Solutions	879
Ergasheva Malikakhon , Independent researcher	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish mehnat bozorida bandlik darajasini oshirish omili sifatida	884
Amanov Otabek Amankulovich	
Tashqi savdo – statistik o'rganishning obyekti sifatida	888
Ergashev Mirjon Yorqin o'g'li , tayanch doktorant	
Nodavlat notijoat tashkilotlarida maqsadli tushumlarga doir ishchi schotlarni takomillashtirish	893
Ne'matov Oybek Ismatullayevich , PhD	
Kichik biznes subyektlarida marketing strategiyasini qo'llash va uni takomillashtirish	897
Saidaxmedova Nodira Iloxomova , DsC	
Библиометрический анализ области знаний налогового администрирования	902
Bokhodir Isroilov , Doctor of Economics, Boburshokh Ibragimov , PhD	
Soliq qarzini undirish amaliyoti va uni tartibini takomillashtirish tahlili	909
Raximova Shaxlo Rajapboyevna , mustaqil tadqiqotchi	
Dorivor o'simliklarni yetishtirish va qayta ishlashda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning ahamiyati	915
Xo'jaqulova Nigora Rustamovna , PhD	
Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishda soliqlarning ta'sirini boshqarish	922
Maxmudov Anvarjon Maxmudovich , mustaqil izlanuvchi	
O'zbekistonda tijorat banklarining investitsion faoliyatining ekonometrik tahlili	930
Achilov Uyg'unjon Ulug'bekovich , dotsent	
Семья и ее роль в воспитании молодежи	935
Зайналов Жахонгир Расулович , профессор, Бердикулов Журабек , ассистент	
Don mahsulotlari korxonalarida ishlab chiqarish xarajatlarining boshqaruv hisobi, audit va tahlil qilishga oid tadqiqotlarga doir mulohazalar	938
Nosirov Ilhom Abbosovich , i.f.d., Abdilalimov Akmaljon Obidjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Повышение эффективности маркетинговой деятельности издательско-полиграфических компаний ..	943
Холмирзаева Феруза Абдуллаевна	
Совершенствование учета качества в предприятиях по хранению и переработке зерна	949
Холбеков Расул Олимович , доктор экономических наук, профессор	
Mamlakatimizda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning zamonaviy yo'nalishlari	956
Axmedova Nafisa Amriddin qizi	
Iste'molchilarga yo'naltirilgan marketing strategiyalarini takomillashtirish	962
Ruziyeva Shaxlo Raupovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda ichki auditni tashkil qilishning nazariy asoslari	968
Maxmudova Sharifa Elmurodovna , tayanch doktorant	
Tijorat banklarining chakana xizmatlari va ularga ta'sir etuvchi omillar	972
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna , PhD	
Xalqaro lizing munosabatlarini rivojlantirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda uning rolini oshirish	978
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Raqamli banklar faoliyatini tahlil qilish (Tinkoffbank misolida)	983
Nabiyeva Feruza Odilovna , tayanch doktorant, Parpiyeva Ra'no Abdurasulovna	
Пути организации инновационных процессов в Узбекистане	988
Насиров Дилшод Фарходович	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе	992
Кодиров Бобур Абдулбори угли , магистр	

TIJORAT BANKLARING CHAKANA XIZMATLARI VA ULARGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Xudayarova Xurshida Abdunazarovna

PhD, Toshkent moliya instituti "Bank ishi" kafedrası
katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada tijorat banklari chakana xizmatlari va ularga ta'sir etuvchi omillar, chakana bank xizmatlarining ahamiyati va ularni takomillashtirish yo'llari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: bank xizmatlari, chakana bank xizmatlari, depozitlar, omonatlar, kredit, foiz stavka, kapitallashuv, bank aktivlari.

RETAIL SERVICES OF COMMERCIAL BANKS AND FACTORS AFFECTING THEM

Khudayarova Khurshida Abdunazarovna

PhD, Senior teacher of "Banking" department of Tashkent Financial Institute

Abstract: The article examines the retail services of commercial banks and factors affecting them, the importance of retail banking services and ways to improve them.

Key words: banking services, retail banking services, deposits, savings, credit, interest rate, capitalization, bank assets.

РОЗНИЧНЫЕ УСЛУГИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ И ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА НИХ

Худаярова Хуршида Абдуназаровна

PhD, Старший преподаватель кафедры "Банковского дела" Ташкентского финансового института

Аннотация: В статье рассматриваются розничные услуги коммерческих банков и факторы, влияющие на них, значение розничных банковских услуг и пути их улучшения.

Ключевые слова: банковские услуги, розничные банковские услуги, депозиты, сбережения, кредит, процентная ставка, капитализация, банковские активы.

KIRISH

Chakana bank xizmatlari - bugungi banklar uchun foydali biznes turlaridan biri hisoblanadi. Chakana bank xizmatlarining jozibadorligi korporativ mijozlarning deyarli barchasi bank xizmatlari bilan qamrab olinganligi va ushbu bozor segmentida raqobatning ancha shiddatli va qattikligi bilan asoslanadi. Tijorat banklarining chakana xizmatlarini o'ziga xos ijobiy taraflari mavjud. Bularga qo'yidagilarni sanab o'tish mumkin:

- banklarni tez-tez almashtirishga moyil bo'lmagan mijozlarning "yuqori sadoqatliligi"ni ta'minlaydi;
- mijozlarning turli bug'implarga ajralishi riteyl biznesdan yetarli darajada foizli daromad olishga imkon beradi;
- taqqoslaganda, chakana mijozlarga berilgan kichik summadagi kreditlar, kredit riskini diversifikatsiyalaydi. Jismoniy shaxslarga ajratilayotgan kreditlar summasi odatda korporativ mijozlarnikiga qaraganda kichik bo'ladi va ko'p sonli mijozlarga taqsimlanishi natijasida kredit riskini diversifikatsiyalaydi.
- shuningdek, yirik korporatsiyalarga qaraganda talabning o'zgaruvchanligi ham kuzatiladi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, korporativ yirik mijozlar banklarning xizmat turlariga bo'lgan talablarini tez tez o'zgartirishadi va qo'shimcha imkoniyatlarni talab etishadi, jismoniy shaxslarning esa bank xizmat turlariga bo'lgan talablari unchalik o'zgaruvchan emas.
- ba'zi mintaqalarda yirik kompaniyalarning yo'qligiga qaramay, chakana xizmatlarning kengayishi tijorat banklarini doimiy daromad bilan ta'minlaydi. Mamlakat miqyosida korxona, tashkilotlarning joylashishi turli regionlarda har xil bo'ladi. Shunday ekan, mintaqalarda yirik kompaniyalarning yo'qligiga qaramay, chakana xizmatlar tijorat banklariga doimiy daromadni ta'minlaydi.

Bugungi kunga kelib O'zbekiston Respublikasida ham bank tizimining rivoji va banklararo raqobatning takomillashuvi tijorat banklari oldida tijorat banklari xizmatlarini takomillashtirish, yangi bank xizmatlarini joriy etish vazifasini kundalang qo'ymokda. Shunday ekan, banklararo raqobatning oshib borishi, bank tizimida tijorat banklarining aholi uchun taklif etayotgan chakana xizmatlarini ham takomillashtirishni taqozo etmoqda. Chakana bank xizmatlari bozorini rivojlantirish, boshqa bank segmentlariga qaraganda geografik, etnik, iqtisodiy va siyosiy omillarga bog'liq. Ushbu bank xizmatlarini boshqarishda, rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqishda, unga ta'sir etuvchi omillarni chuqur o'rganish va bozorni rivojlanish tendensiyasini tahlil qilishni talab etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Bugungi kunda yetakchi iqtisodiy adabiyotlarda maxalliy va xorijiy olimlar tomonidan bank xizmatlarining nazariy asoslari u yoki bu jihatdan o'rganilgan. F. Suyarovning "Chakana bank xizmatlari bozori" nomli maqolasida tijorat banklari chakana xizmatlariga qo'yidagicha ta'rif berilgan, "Riteyl bank - jismoniy shaxslar uchun bo'plab bank xizmatlarini yetkazib berishdir" [9].

Rossiyalik olimlardan A. M. Tavasiyeva [10], G. N. Beloglazova [3] bank mahsulotiga mijozlarning bank xizmatlariga bo'lgan talabini qondirish yo'llarini kiritadilar. G. N. Beloglazova, A. M. Tavasiyevalarning fikricha, bank xizmati asosida operatsiya yotadi, ya'ni bank operatsiyasi natijasida bank xizmati yaratiladi va ushbu operatsiya bank mijoz talabini qondiradi degan qarashni ilgari suradi. Yuqoridagi iqtisodchilardan farqli o'laroq A. N. Ivanov bank mahsulotiga, alohida bank faoliyati bo'yicha mijoz talabini qondirish uchun o'zaro bog'liq bo'lgan bank xizmatlari to'plami va operatsiyalarini amalga oshirilishini kiritadi [8].

Iqtisodchi olim Ye. F. Jukov bank xizmatlari tushunchasiga faqat moliyaviy xizmatlarni kiritgan, u bank asosan operatsiya bajaradi deb hisoblaydi. Bank operatsiyalarini aktiv va passiv operatsiyalarga bo'lib, bankning moliyaviy xizmatlariga lizing, faktoring, forfeiting va trast operatsiyalarni kiritadi [7]. S. V. Galitskayaning qarashi ham yuqoridagi olimlar qarashlariga mos kelsada, faqat ulardan farqli ularoq, u bank xizmatlari aktiv va passiv operatsiyalarni o'z ichiga oladi va bank xizmati obekti bo'lib kapital hisoblanadi deb hisoblaydi [4].

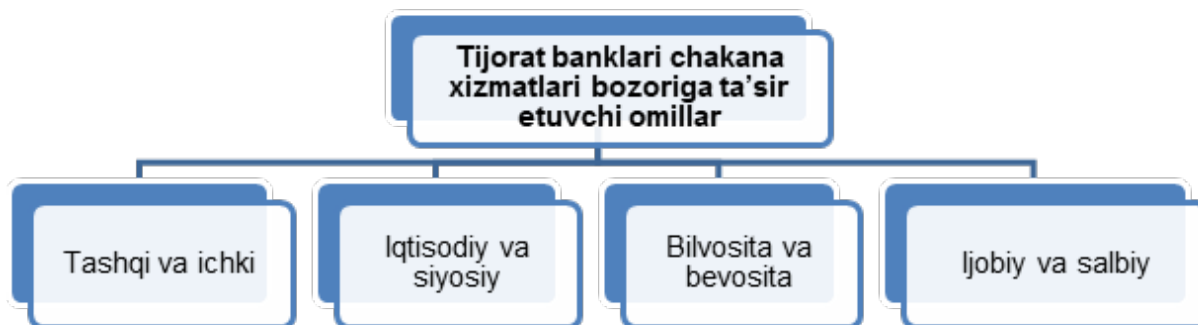
S. A. Guryanov yuqoridagi ko'rib chiqilgan qarashlardan farqli o'laroq bank xizmati deb kaysidir bir talabni qondiruvchi va moliya bozorida sotish uchun mo'ljallangan xizmatni kiritadi [5]. A. S. Goncharuk tomonidan "Chakana bank xizmatlari – bu aholiga tijorat bilan bog'liq bo'lmagan shaxsiy, oilaviy ehtiyojlarini qondirish uchun standartlashtirilgan bank mahsulotlariga asoslangan xizmatdir" degan mualliflik ta'rifi shakllantirilgan [6]. Bank xizmatlarini yo'naltirish maqsadi va texnologiyasi nuqtai nazaridan qaraydigan bo'lsak, bizning fikrimizcha, "Bank chakana xizmatlari bu- jismoniy shaxslarning aniq bir bank xizmatlariga bo'lgan shaxsiy yoki oilaviy ehtiyoj, xohish va talablarini qondirish uchun tijorat banklari tomonidan taklif etiladigan, tijorat faoliyatiga yo'naltirilmaydigan bank xizmatlari yig'indisidir".

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda dialektik mantiq, ilmiy bilish, induksiya va deduksiya, taqqoslash, guruhlash, iqtisodiy-statistik va umumlashtirish, ekspert baholash usullaridan shuningdek, mavzuga oid xorijiy hamda mahalliy olimlarning tadqiqot ishlaridan keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tijorat banklari chakana xizmatlari bozoriga ta'sir etuvchi omillarni o'rganilar ekan, ularni bir necha kategoriyalarga ajratgan holda o'rganish mumkin:

1-rasm: Tijorat banklari chakana xizmatlariga ta'sir etuvchi omillar

- **Tashqi va ichki omillar.** Chakana xizmatlar bozoriga ta'sir etuvchi omillarni shartli ravishda makroiqtisodiy omillar(tashqi) va bank tizimidagi xolat bilan(ichki) aniqlanadigan omillarga ajratish mumkin.

Tijorat banklari chakana xizmatlariga ta'sir etuvchi tashqi yoki makroiqtisodiy omillar ichida iqtisodiy o'sishning sifati katta ahamiyat kasb etadi. Mamlakatimizda oxirgi yillarda iqtisodiyotning o'sishi kuzatilmoqda, YAIM 2018-yilga nisbatan 2022-yilda 2,08 martaga oshdi ^[12].

1-jadval: O'zbekistonning asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari ^[12]

№	Davr	2018-yil	2019-yil	2020-yil	2021-yil	2022-yil
1	Yalpi ichki mahsulot mlrd. so'm	426,6	532,7	605,5	738,4	888,3
2	YAIM Indeks-deflyatori	326.0	384.1	428.0	486.0	553.3
3	Inflyatsiya darajasi	14.3	15,2%.	11,14%	9,98%	12,25%

Yuqoridagi jadvaldan ko'rnadiki, mamlakatimizda YAIMning yildan yilga o'tgan davrlarga nisbatan o'sish sur'ati kuzatiladi. 2022-yilda YAIMning o'sish sur'ati 20,3 foizni tashkil qilgan. Aholi jon boshiga esa 29,4 mln so'mni tashkil qilib, oldingi yilga nisbatan past sur'atda, ya'ni 11.5 foizgagina oshgan. Buni biz respublikada aholi sonining oshib borayotganligi bilan izohlashimiz mumkin. Yana bir tashqi omillardan biri bu aholi daromadliligi hisoblanadi. Aholi daromadining o'sishi, kreditlarni o'z vaqtida qaytirilishi hamda bank omonatlari miqdorini ko'payishiga zamin yaratadi. Mamlakatimiz misolida qaraydigan bo'lsak so'ngi yilda aholining pul daromadlari 22,3 foizga oshgan, bu ijobiy holat bo'lib buni biz o'tgan yillar mobaynida aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash maqsadida bir necha bor oylik ish haqi, nafaqa va stipendiyalarning bir necha foizga oshirilishi bilan izohlashimiz mumkin.

2-jadval: Aholining pul daromadlarini o'tgan yillarga nisbatan o'sish dinamikasi ^[12]

№	Ko'rsatkichlar nomi	2018-yil	2019-yil	2020-yil	2021-yil	2022-yil
1.	Aholi umumiy daromadlari, mlrd. so'm	300842.7	365735.6	414968.7	519181.4	634797.0
	o'tgan yilga nisbatan, % da	127.0	121.6	113.5	125.1	122.3
2.	Aholi jon boshiga umumiy daromadlar, ming so'm	9128.6	10891.3	12122.2	14869.8	17807.3
	o'tgan yilga nisbatan, % da	124.8	119.3	111.3	122.7	119.8

Makroiqtisodiy o'sish sifatiga ta'sir etuvchi omillar tarkibida, korxona va tashkilotlarni barqaror faoliyati ham ta'sir ko'rsataradi, o'z navbatida ular tijorat banklari chakana xizmatlariga ham bilvosita ta'sir ko'rsatmay qo'ymaydi. So'ngi yillarda, mamlakatda tadbirkorlikka keng imkoniyat yaratib berilmoqda. Ushbu tarmoqni rivojlanishi makroiqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, aholini ish bilan bankligini oshiradi, o'z navbatida aholini daromadlilik darajasini o'sishiga zamin yaratadi.

Inflyatsiya darajasi va milliy valyutaning xorijiy valyutalarga almashinishi kursi dinamikasi, keyingi asosiy makroiqtisodiy omillarga kiradi. Milliy valyuta kursini xorijiy valyutaga nisbatan 2020-2021-yillardagi yuqori devalvatsiyasi butun dunyoda kuzatilgan pandemiya sharoiti natijasida yuzaga kelgan.

3-jadval: So'mning xorijiy valyutalarga nisbatan almashuv kursi ^[11] (1-yanvar)

	1 AQSh dollari	O'zgarishi, (+/-)	1 yevro	O'zgarishi, (+/-)	1 Rossiya rubli	O'zgarishi, (+/-)
2019-yil	8336.25	126,18	9533.34	-91,38	119.85	-20
2020-yil	9507.56	1171.31	10624.70	1090.66	153.17	33.32
2021-yil	10476.92	969.36	12786.03	2161.33	141.27	-11.9
2022-yil	10837.66	360.74	12224.88	-561.23	147.07	5.8
2023-yil	11225.46	387.8	11961.85	-262.95	153.64	6.57

Shuningdek, chakana bank xizmatlar bozorining rivojlanishi mamlakatdagi barqaror va samarali pul-kredit siyosatining olib borilishiga xam bog'liqdir. So'ngi yillarda mamlakatimizda erkin konvertatsiya va nisbatan barqaror inflyatsiya darjasi kuzatilmoqda.

4-jadval: O'zbekiston Respublikasida inflyatsiya darajasini va muddatli depozitlar bo'yicha o'rtacha tortilgan foiz stavkaning o'zgarishi ^[11]

Davr	2018-yil	2019-yil	2020-yil	2021-yil	2022-yil
Yillik inflyatsiya darajasi %	14.3	15,2%.	11,14%	9,98%	12,25%
Jismoniy shaxslarning muddatli depozitlari bo'yicha o'rtacha tortilgan foiz stavkalari	15,5	18	19.7	20.2	20.2

Shuni alohida ta'kidlash kerakki inflyatsiya darjasining barqaror ushlab turilishi, banklar tomonidan jamg'armalar bo'yicha real foiz stavkasini belgilanishi, aholi omonatlarining bank resurslari tarkibida oshishiga yordam beradi. Yuqoridagi jadval ma'lumotlarini tahlil qiladigan bo'lsak, depozitlarning o'rtacha tortilgan foiz stavkasi va inflyatsiya darajasi o'rtasidagi mutanosiblik ushlanmaganligini ko'rishimiz mumkin. 2021–2022-yillarda inflyatsiya darajasining o'zgarishiga qaramay jismoniy shaxslarning muddatli depozitlari bo'yicha o'rtacha tortilgan foiz stavkalari o'zgarishsiz qolgan.

Ijtimoiy va madaniy omillar ham tashqi bank faoliyatiga bog'liq bo'lmagan omillardan biri hisoblanadi. Ma'lumki bir ijtimoiy muhitda yashaydiganlar o'z madaniyatlariga egalar. Masalan, talaba, qariyalar (nafaqaxo'r), yosh oilalar va boshqalar. Mamlakatimizda esa, aholining katta qismini 16 dan 55 (60) yoshgacha bo'lgan kishilar tashkil etadi (umumiy aholining 58 foizi) ^[12]. Tijorat banklari, chakana xizmatlar bo'yicha strategik rejasini ishlab chiqayotganda bunga alohida e'tibor berishi lozim. Aholining yoshidan kelib chiqib uning bank xizmatlariga bo'lgan talabi har xil bo'lishi mumkin. Masalan: 55 (60) yoshdan o'tgan mijozlarning asosan, bankning jamg'arma xizmatlariga talabi yuqori bo'lsa, 16 yoshdan 55 (60) yoshgacha bo'lgan aholi ko'proq ipoteka, iste'mol kreditlariga bo'lgan talabi yuqori bo'lishi mumkin.

Chakana bank xizmatlariga ta'sir etuvchi ichki omil bu bank tizimining holatidir. Bank tizimi moliyaviy imkoniyatlari (potensial) dinamikasining ijobiy bo'lishi chakana bank xizmatlari turlarini kengaytirishiga, hajmini oshishiga, sifatini yaxshilanishiga bevosita yordam beradi, chunki har qanday yangi bank xizmatlarini joriy etish va yangi texnologiyani kiritilishi bankdan xarajatlarni talab etadi.

5-jadval: Tijorat banklari kapitalining o'sish dinamikasi ^[11] (1 yanvar)

Davr	01 01 2020	01 01 2021	01 01 2022	01 01 2023
Tijorat banklari kapitali trln. so'm	26,7	58.4	70.9	79.6
Kapital yetariligi ko'rsatkichi %	15,6	23.5	17.5	17.8
I darajali kapital yetariligi ko'rsatkichi %	14,3	19.6	14.6	14.5

O'zbekistonda tijorat banklarning kapitallashuvi yildan yilga oshib bormoqda. 2022-yil boshiga kelib tijorat banklarining kapitali 79,6 trln. so'mga yetdi. Bank kapitalini oshishiga qaramay kapitalni yetarililik ko'rsatkichini 2022-yilda uncha o'zgarmaganligiga sabab riskka tortilgan aktivlarning oshishi bilan izohlanadi. 2022-yil 1-yanvarda riskka tortilgan aktivlar 414, 5 mlrd so'mni tashkil qilgan bo'lsa 2023-yil 1-yanvariga kelib 468,0 mlrd so'mga yetgan.

- **Iqtisodiy va siyosiy omillar.** Iqtisodiy muhitning ta'siri turli xildir, qanchalik mamlakatda barqaror iqtisodiy muhit hukm sursa, ushbu omillarning ta'siri shunchalik kuchsiz (sezilsiz) bo'ladi. Siyosiy omillarga esa davlat tomonidan qabul qilingan Qonun va normativlar alohida ta'sir ko'rsatadi.
- **Ijoiy va salbiy ta'sir etuvchi omillar.** Banklar chakana biznesi asosan jismoniy shaxslarga ko'rsatiladigan xizmatlarni qamrab olar ekan, chakana xizmatlarni o'sishiga ko'maklashuvchi va shu bilan bir qatorda ularni orqaga tortuvchi omillar ham mavjuddir. Ushbu ta'sir etuvchi omillar mamlakatning mentaliteti va tarixiy rivojlanish bosqichlarga ham bilvosita bog'liqdir. Shunday ekan, avval salbiy ta'sir etuvchi omillarga e'tibor qaratsak:
 1. O'zbekiston aholisining joriy daromadlarini jamg'arishga nisbatan harajat qilishga bo'lgan moyilligidir. Chunki ko'pgina aholi qatlami daromadini joriy ehtiyojlar uchun sarflaydi, ikkinchi qismi esa yirik summadagi xizmatlar, qimmatbaho tavarlarni sotib olish uchun yig'ib ko'yadi va qolgan qisminigina banklarda jamg'aradi.
 2. **Aholining moliyaviy savodxonligi.** Bugungi kunga kelib tijorat banklari tomonidan aholiga taklif qilinayotgan xizmat turlari kunga kunga oshib bormoqda, jahon amaliyotida 2500 dan ortiq xizmat turlari taklif qilinsa, O'zbekiston amaliyotida bu ko'rsatkich 300 dan ortiqdir. Shunisi achinarliki, aholining ko'p qismi ushbu taklif qilinayotgan xizmat turlari haqida to'laqonli ma'lumotga yoki tushunchaga ega emas.

3. **Huquqiy baza.** O'zbekiston Respublikasi bank tizimining rivojlanish tarixi uzoq davrni o'z ichiga olmaydi, ya'ni endi rivojlanib kelayotgan yosh tarmoqlardan biridir. Bizga ma'lumki, bank tizimining rivojlanish bosqichini uchta yirik bosqichga bo'lishimiz mumkin, ya'ni birinchi bosqich o'z ichiga milliy valyutamizni joriy etgungacha - 1991-yildan 1994-yilgacha bo'lgan davrni, ikkinchi bosqich bank tizimini shakllantirish va ular oldidagi vazifalarni aniqlashtirib olishga qaratildi va so'ngi bank tizimini shakllantirishdagi uchinchi bosqich asosan bank tizimini rivojlangan mamlakatlar miqyosiga chiqarish va bank operatsiyalarini takomillashtirishga qaratilgan bo'lib, u 2000-yildan keyingi davrni o'z ichiga oladi. Shunday ekan, bu davr ichida Qonunchilik hujjatlarining bir necha bor o'zgartirish va ba'zi mavjud Qonunlarni takomillashtirishga to'g'ri keldi.
4. **Bank tarixi.** Xalqaro amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, tijorat banki xizmatlarini tanlashda aholi asosiy e'tiborni bankning uzoq davrdan beri bozorda faoliyat olib borishiga ko'proq e'tibor qaratadi. Rossiyaning "Milliy Moliyaviy Tadqiqot Agentligi"ning izlanishlari bo'yicha, aholining bankni tanlashga ta'sir etuvchi me'zonlarga qo'yidagilarni kiritishimiz mumkin ^[13]:
- Bankning uzoq davr mobaynida bozorda faoliyat yuritishi – 51,8%;
 - Davlat kafolatining mavjudligi – 42,7%;
 - Tanish-bilish va dustlarning ijobiy tavsiyasi – 31,2%;
 - Bank xizmatlari bo'yicha foydali ta'riflar – 26,0%;
 - Bank filiallarining qulay joylashuvi – 23,6%;
 - Filiallar sonining kengligi – 21,9%;
 - Xizmat ko'rsatishda yuqori sifat – 21,9%;
 - Taklif etilayotgan xizmat turlarining ko'pligi – 16,8%;
 - Bank reytingi bo'yicha yuqori o'rinlarda turishi – 16,3%;
 - Bank xizmat vaqtining qulayligi – 14,6%;
 - Reklama va yuqori sifatli axborotning mavjudligi – 4%.

Shunisi diqqatga sazovorlikki bank xizmatlarining yuqori sifati va bank reytingi bo'yicha yuqori o'rinlarda turishi, aholi tomonidan bankni tanlashda unchalik katta ahamiyatga ega emas ekan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Chakana bank xizmatlari bozoriga ta'sir etuvchi, ichki va tashqi omillar o'rganilgan holda quyidagi xulosalarga kelindi:

- Mamlakatdagi iqtisodiy o'sish, barqarorlik chakana bank xizmatlariga ta'sir etuvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Respublikada oxirgi yillarda doimiy iqtisodiy o'sish, iqtisodiy barqarorlik kuzatilmokda.
- Tijorat banklari kapitallashuvi darajasining oshib borishi, chakana bank xizmatlarini takomillashtirishga imkon yaratadi.
- Mamlakatda aholi sonining yildan yilga o'sishi, daromadlik darajasining oshib borishi tijorat banklari chakana xizmatlari bozorida, chakana xizmatlarga bo'lgan talabni ortishiga imkon yaratadi.

Bugungi kunda tijorat banklarimiz oldida chakana bank xizmatlari ommabobligini oshirish va ushbu bank xizmatlarini yanada takomillashtirish asosiy vazifa ekan, ushbu maqsadga erishishda bank faoliyati qo'yidagi yo'nalishlarga qarab faoliyat olib borilishi lozim:

- Banklarning chakana xizmatlar bozoriga aholining yoshlar bo'yicha guruhi ham ta'sir ko'rsatadi. Tijorat banklari, chakana xizmatlar bo'yicha strategik rejasini ishlab chiqayotganda bunga alohida e'tibor berish lozim.
- Respublika miqyosida hududlardagi iqtisodiy ko'rsatkichlardan kelib chiqib bank xizmatlari turlarini taklif etish va xizmatlar bo'yicha tariflarni belgilash, ushbu xizmatlar bozorini rivojlantirib, kengaytirishga ko'maklashadi.
- Chakana bank xizmatlarini taqdim etish xarajatlarini qisqartirish va bir vaqtning o'zida bir necha mijozlarga xizmat ko'rsatish uchun masofaviy bank xizmatlari ko'lamini kengaytirish.

Foydalanilgan ajabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yilning 23-fevralida PQ-3620-sonli "Bank xizmatlari ommabopligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora tadbirlar to'g'risida" Qarori www.lex.uz
2. 2020-yil 12-maydagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5992-sonli "2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni www.lex.uz
3. Белоглазовой Г. Н., Крошвецкой Л. П. "Банковское дело" Учебник для вузов 2-е издание П: 2018г 400 С
4. Галицкая С.В. "Деньги, кредит, банки". Полный курс. Москва изд. "Эксмо" 2008г 336 С
5. Гурьянов С.А. "Маркетинг банковских услуг" Москва 76 стр
6. Гончарук А.С. Институциональные аспекты развития сегмента розничных банковских услуг: дис. канд. экон. наук: 08.00.10 / Сев.-Осет. гос. ун-т им. К.Л. Хетагурова - Шахты, 2012г. - 183 с.
7. Жуков Е.Ф. "Банковское дело" М.: ЮНИТА-ДАНА 2007 г. 250 стр.
8. Иванов А.Н. "Банковские услуги: зарубежный и российский опыт" Москва "Ф и С" 2002г 176 С
9. Суяров Ф. "Рынок розничных банковских услуг" // Бозор, пул ва кредит журналы 2002 й., 8 август -15 б.А.С. Гончарук Институциональные аспекты развития сегмента розничных банковских услуг: дис. канд. экон. наук: 08.00.10 / Сев.-Осет. гос. ун-т им. К.Л. Хетагурова - Шахты, 2012г. - 183 с.
10. Тавасиева А.М. "Дополнительные операции для клиентов" Москва "Ф и С" 2005г.416 С
11. www.cbu.uz O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti
12. www.stat.uz O'zbekiston respublikasi davlat statistika qumitasi rasmiy sayti ma'lumotlari
13. www.nacfin.ru "Национальное Агентство Финансовых Исследований"

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.